

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ	
гр. ПЛОВДИВ	
Вх. № 7079	Дело № 58
Получено на 10.09.2020	

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научната специалност Организация и управление

Автор на дисертационния труд: ГОРАН (ЗОРАН) ЛАПЧЕВИЧ

Задочен докторант към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд:

Веригата на стойността при отгелждането на грозде и производството на вино в сръбските винарни

Рецензент: Проф. д-р Нели Андреева Бенчева,

Аграрен университет, гр. Пловдив; 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7 Администрация и управление, научната специалност Организация и управление на производството, определена за член на научното жури със заповед № РД--16-559/01.07.2020год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Докторантът Горан Лапчевич е роден на 17 март 1970г.в Сърбия. През 2012г. завършва бакалавърска степен по икономика във Факултета по бизнес икономика и предприемачество, Белград. Темата на защитената дипломна работа е „Анализ на продуктите на малки и средни предприятия от гледна точка на иновативността и конкурентоспособността“ През 2016г към същия факултет завършва и магистърска програма по икономика. Магистърска теза: „Технологичен прогрес и съвременни технологии и функция на развитието на предприятията“.

Ръководител на екип на проекта „Борба с нелегалната търговия чрез изследвания, образование и информираност“ и асистент в Факултета за бизнес икономика и предприемачество Белградима повече от 18 години опит в областта на проектирането и прилагането на инструментите за икономическо развитие, подкрепа на предприемачеството, развитието на бизнес инфраструктура, включително бизнес инкубатори, управление на малкия бизнес, създаване на нови работни места, прилагане на активни мерки на пазара на труда и развитие на публично частното партньорство.

По настоящем, Горан Лапчевич е асистент във Факултета по Бизнес икономика и предприемачество в Белград. Ръководител е на екип на проекта „Борба с нелегалната търговия чрез изследвания, образование и информираност“.

Той е лектор в Колежа по професионални бизнес изследвания „Доктор Радомир Бойкович“ Крушевац. Същевременно заема длъжността Управляващ директор на Регионалния център за развитие на малки и средни предприятия Крушевац. Ръководи 37 проекта, финансирани от инвеститори и донори, сред които най-важните са Европейският съюз, USAID, UNDP, JICA, както и Република Сърбия чрез различни институции и програми. Председател е на Асамблеята на Асоциацията на агенциите за регионално развитие на Сърбия. Член е на Съвета на директорите в Републиканската мрежа за развитие на малки и средни предприятия в Сърбия. Като експерт, ръководи екипи по 7 проекта за бизнес инкубация, работещи в Бизнес инкубатор, Крушевац, Бор, и Майданпек. Член е на Изпълнителния съвет на Европейското движение в Сърбия.

Международната му дейност включва работа като експерт по Програмата за развитие на ООН (ПРООН), VNG International - Нидерландия, White Young Green International (WYG), Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество (SDC) и консорциум GIFT с Министерство на инфраструктурата, Транспорт и мрежи Гърция като водещ партньор.

2. Актуалност на проблема.

Дисертационният труд разглежда актуална и значима тема, свързана с изследване на конкурентоспособността при производството на вино във винарните на Сърбия, от гледна точка на изграждане на веригата на стойността. Фактът, че въпросите на конкурентоспособността на винарските изби в Република Сърбия все още не са напълно проучени, сам по себе си е достатъчна причина, за да може конкурентоспособността на винарните да бъде подложена на критичен анализ и изследване на стратегическото развитие на тяхната конкурентоспособност чрез прилагане на веригата на стойност.

В този контекст, избраната тема третира важни и актуални аспекти на конкурентоспособността, изискващи както задълбочен теоретичен анализ, така и оценка на конкретните тенденции и комплекса от фактори, обуславящи процесите на нейното управление чрез проучване на веригата на стойността.

Анализът и оценката на състоянието на веригата на стойността са в основата на изграждане на стратегии, от които до голяма степен зависи повишаването на конкурентоспособността на производството на вино във винарните на Сърбия. Считам, че докторантът много умело, с обективни аргументи е обосновал актуалността на избраната тема.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Дисертационният труд е разработен в обем от 172 стандартни страници. По отношение на структурата и съдържанието на дисертационния труд следва да посочим, че е постигнато добро представяне на материала.

Трудът тематично е структуриран в седем части и това са: въведение, теоретичен фундамент на изследването, организационно-икономически анализ на обектите на изследване- 21 винарски изби в Република Сърбия, анализ на веригата на стойността и предложения на модели за веригата на стойност на сръбските винарни, преглед на литературата и приложение. Използвани са 78 литературни заглавия. Резултатите от емпиричните изследвания са илюстрирани на 19 таблици, 16 фигури и 50 графики.

Целта на изследването е ясно и точно формулирано, а именно да се анализират веригите от стойност във винарския бизнес и да се предложат насоки за подобряване на взаимодействието на участниците в тези вериги за постигане на висока секторна конкурентоспособност.

Анализ на съществуващите подходи за анализ и оценка на секторите, клъстерите и отраслите представени като верига от стойности; Адаптиране на методика за изследване, анализ и оценка на веригата от стойности при отглеждането на грозде и производството на вино в Сърбия; Диагностика на веригата от стойности в сектора и идентифициране на проблемните звена; Събиране, структуриране и синтез на емпирична информация за звената (участниците) по веригата от стойности; Разработване на подходи за подобряване на проблемните звена по веригата от стойности при изследвания сектор.

За целите на изследването са разработени:

Обща хипотеза (H0) на докторската дисертация -укрепването на съществуващите вериги от стойности във винарския сектор и подпомагането на

формирание на новите представлява начин за повишаване на конкурентоспособността на икономиката на Сърбия, особено на нейните селски райони.

Специфични хипотези:

H1: сортовата структура определя конкурентоспособността на веригите от стойност както на вътрешния така и на външния пазар;

H2: нормирането и управлението на разходите за оперативна дейност на участниците по веригата води до подобряване на конкурентоспособността на сектора;

H3: държавната подкрепа при отглеждането на грозде и производството на вино на сръбските винарни, може положителна на повлияе върху конкурентоспособността на сектора;

H4: елиминирането на ключови проблеми в отглеждането на грозде и производството на вино на сръбските винарни на ниво местни власти, може да доведе до подобряване на селската инфраструктура.

H5: елиминирането на ключови проблеми в отглеждането на грозде и производството на вино на сръбските винарни от страна на компетентното министерство (правителството на Република Сърбия), може да подобри бизнес средата.

H6: подобряване на координацията на участниците по веригата от стойности способства за формирането и укрепването на лозаро-винарските клъстери.

Формулираната докторска теза е резултат от стремежа да се разгледа по-подробно въпроса за перспективата на сръбските винарни в съвременните условия на глобалния бизнес. Поради това е изготвен ясен план за изследване чрез анализ на веригата на стойността на сръбските винарни.

За нуждите на изследването, емпиричната информация е осигурена главно от извадкови анкетни проучвания, проведени на ниво винарна чрез изготвена от автора анкетна карта. Методите на научното изследване и структурата на изследването, са описани много подробно. Използвани основни методи са: верига от стойности, системен анализ, сравнителен анализ, ситуационен анализ, диагностичен анализ и др.

За реализирането на целите и задачите на изследването и доказване на хипотезите са използвани и официални статистически данни.. Използвани са научни публикации и трудове на сръбски, български и други чужди автори, както и редица нормативни актове на Република Сърбия.

Цялостната информационна база на изследването е позволило на докторанта да направи обективна оценка на получените емпирични резултати с оглед доказване на поставените хипотези.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

В представеният дисертационен труд са направени важни теоретични обобщения, решения и изводи за ролята и значението на конкурентоспособността разглеждана като процес на състезание, с цел постигане на по-добри резултати за винарните в Сърбия..

Използваните методи и средства на експертна оценка са позволили да се разкрият и оценят особеностите на факторите на конкурентоспособност на ниво икономически субект и анализ при тяхното управление чрез веригата на стойността и анализа на 5-те сили в модела на Портър.

В дисертацията се съдържат конкретни резултати и емпирични доказателства, които обективно отразяват реалните постижения на проведеното научно изследване. Приносите до голяма степен обогатяват научните знания за изследване на конкурентните стратегии и оценка на конкретните фактори влияещи върху тяхното изграждане в рамките на винарните в Сърбия. .

Постигнатите резултати показват, че докторанта притежава добра теоретична подготовка, знания и умения за самостоятелно научно изследване.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

В теоретичната част на изследването на веригата на стойност в отглеждането на грозде и производството на вино се разглеждат следните по-важни въпроси:

От теоретична гледна точка на веригата на стойност се проучва отглеждането на грозде и производството на вино най-напред в света, а след това в Република Сърбия. Винарната като икономическо образувание се разглежда от няколко гледни точки, като: понятие, състояние; правен статут; условия за

функциониране; материални условия, оборудване и инвестиции в производственото предприятие; осигуреност с човешки капитал и перспективи за развитие.

Теоретичните основи на веригата на стойността се разглежда в светлината на ключовите фактори влияещи на промените в бизнес средата, конкурентоспособността като условие за успех и оцеляване пазара, както и стратегиите за постигане на конкурентно предимство. Направен е анализ на веригата на стойността от исторически и концептуален аспект, като са разгледани основни подходи за анализ, на веригата на стойност в отглеждането на грозде и производството на вино.

Задълбоченото теоретично проучване на конкурентните подходи, стратегии и фактори в управлението на веригата на стойността е позволило на докторанта да разработи дизайна на емпиричното изследване. Сърцевина на дизайна е построяване на Моделът на веригата на стойност в отглеждането на грозде (първично производство) и Моделът на веригата на стойност при производството на вино (вторично производство).

В раздела Анализ на резултатите и моделите, произтичащи от анализа на веригата на стойност на винарните, се представя практическата реализация на проведеното емпирично проучване на веригата на стойност на винарните, а именно:

Анализът на веригата на стойност при отглеждането на грозде на винарните от извадката е направен от гледна точка на основни дейности и спомагателни дейности. Направен е сравнителен анализ на вижданията на представителите на винарните относно няколко важни въпроса-площи лозя, сортове грозде, съответните разходи за отглеждане на грозде, разходи за подпомагане на основни дейности, както и наравленията на отглеждането на гроздето.

Анализът на веригата на стойност на производството на вино на винарните от извадката е направен от гледна точка на основните дейности и спомагателните дейности. В тази връзка са анализирани и оценени вижданията на представителите на винарните по следните важни въпроси- капацитет за съхранение на гроздето, производство на вино, разходите за преработка на вино, съответните разходи за

подпомагане на основни дейности, начин на провеждане маркетинг, изследвания в рамките на маркетинга, брендиране на вина, пускане на вино на пазара и други.

В раздела Дискусия и препоръки, произтичащи от анализа на веригата на стойност на сръбските винарни, са проучени следните въпроси, свързани с анализ на резултатите от емпиричните изследвания- събиране на данни и статистическа обработка на данни. Разработен и обоснован е Модел на създаване на верига на стойността, заедно с оценка на важни фактори на веригата на стойност при отглеждането на грозде, както и важни фактори в резултатите от анализа на веригата на стойността при производството на вино,

Разработен е бизнес модел за подобряване на бизнеса на винарните. Моделът на анализ на веригата на стойност на винарните, базиран на количествени показатели и параметри на винарните, който интегрира две части от веригата на стойност, първата, свързана с отглеждането на грозде - първична производство, а второто, свързано с преработката на вино - вторично производство.

Моделът за подобряване на дейността на винарните се описва с количествени показатели и параметри, които съдържат общо 37 съответни фактора, които допълнително се свързват от 99 променливи. Моделът предоставя възможност за динамично изпълнение, което означава, че той може да се прилага за измервания в дългосрочен план, като се определят тенденциите, които могат значително да повишат надеждността и точността на измерванията, както и надеждността на прогнозирането.

Можем да обобщим, че в дисертацията се съдържат конкретни резултати и емпирични доказателства, които обективно доказват достоверността на разработените хипотези и изследователски въпроси за влиянието на стратегии и подходи на веригата на стойността за повишаване на конкурентоспособността на производството на вино във винарните на Сърбия.

6. Приноси на дисертационния труд.

В представения дисертационен труд могат да се посочат следните по-важни:

Научни приноси

1. Анализирани са съществуващите подходи за анализ и оценка на секторите, клъстерите и отраслите представени като верига от стойности при организиране на винарския бизнес в Сърбия;
2. Адаптирана и приложена е методика за изследване, анализ и оценка на веригата от стойности при отглеждането на грозде и производството на вино в Сърбия;
3. Извършена е диагностика на веригата от стойности в сектора и са идентифицирани проблемните звена;
4. Синтезирани и анализирани са емпирични данни за звената (участниците) по веригата от стойности;
5. Разработени са подходи за подобряване на проблемните звена по веригата от стойности при изследвания сектор.

7. Критични бележки и въпроси.

Към дисертацията могат да се направят конкретни бележки и препоръки, които по преценка на докторанта могат да се отразят при евентуално публикуване на дисертацията или части от нея:

- 1) Редица постановки се нуждаят от по-ясна аргументация, подкрепени с конкретни резултати от собственото изследване.
- 2) На места е необходима по-ясна позиция и постановки по методически въпроси.
- 3) Препоръчително е резултатите от анализа да бъдат обобщени в края на всеки раздел.

8. Публикувани статии и цитирания.

Представеният автореферат отразява коректно съдържанието на дисертационния труд. В него в синтезиран вид са изложени основни моменти от дисертацията: обща характеристика; съдържание и постройка на работата; научни приноси; публикации по въпросите на дисертационния труд. Публикуваните във връзка с дисертационния труд статии са класифицирани в

три раздела1. Доклади, публикувани в рамките на международни научни срещи-1 брой;2. Публикации, публикувани в списания с национално значение- 5 броя;3. Доклади, публикувани в публикации на национални научни срещи-4 броя.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научните и приложените, от докторанта, различни методи на изследване, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **Горан (Зоран) Лапчевич** образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност Организация и управление.

Дата: 04.08. 2020г.
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(проф д-р Нели Бенчева)